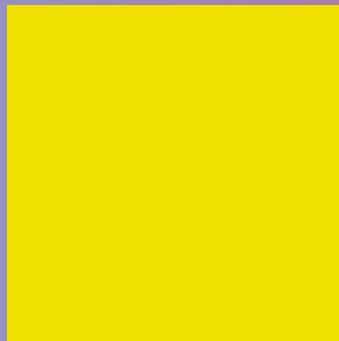

1

JODENDOM

JODENDOM

VOORDAT WE BEGINNEN:

1. Schrijf vijf dingen op die in je opkomen als je aan jodendom denkt
2. Schrijf drie vragen op die je over het jodendom zou willen stellen

Figuur 1.1
Het interieur van de
Synagogue Brahat ha-
levana in Bnei Brak.
Bron: © suprunvitaly /
Adobe Stock

1.1 EEN BRIEF VAN MOSHE

Hallo! Mijn naam is Moshe, en ik wil jullie graag vertellen over mijn religie: Jodendom! Er zijn 14 miljoen Joden over de hele wereld. Velen van ons wonen in Israël, maar niet elke Jood is een Israëliër! Joden die buiten Israël wonen, noemen we de diasporajoden. Ik woon in Europa, dus ik ben een deel van de diaspora! Wij zijn ook de kleinste monotheïstische godsdienst. Monotheïsme betekent geloven in slechts één God. Hoewel het Jodendom de kleinste monotheïstische godsdienst is, is het wel de oudste!

Sommige mensen vinden de termen 'jood' of 'Jodendom' een beetje ingewikkeld. Iemand wordt als jood geboren als zijn moeder joods is. Weinigen van ons zijn niet door een joodse moeder geboren, maar hebben zich tot het Jodendom bekeerd. Ook zien niet alle joden er hetzelfde uit.

We kunnen zelfs verschillen in hoe we ons joodse leven leiden. Sommige joden besloten zich te assimileren in de culturen waarin ze leefden. Als gevolg daarvan werden ze minder strikt in het volgen van traditionele gewoonten en gebruiken. Dit zijn liberale of gereformeerde joden. Mijn familie is orthodox of traditioneel. Dat betekent dat we dicht bij onze tradities blijven. Maar er zijn ook joden die niet in God geloven. Elke joodse gemeenschap is uniek!

Ons belangrijkste heilige boek is de Thora die God aan Mozes op de berg Sinai heeft geopenbaard. Daarom wordt de Thora ook wel de Vijf Boeken van Mozes genoemd. De meeste van onze teksten zijn in het Hebreeuws, maar we hebben ook enkele teksten die in het Aramees en Grieks zijn geschreven. Onze relatie met God is het belangrijkste aspect van ons leven. Het is een verbond van liefde dat ons dagelijkse leven vormgeeft. Wij geloven dat God ons op een unieke manier liefheeft en deze liefde geeft ons het gebod om andere mensen lief te hebben en rechtvaardig te zijn. Gods woord horen betekent ook Gods woord doen! Een teken van dit verbond is de besnijdenis: elke Joodse jongen moet op de achtste dag na zijn geboorte besneden worden.

Verschillende regels leiden ons gedrag ten opzichte van God en andere medemensen. Deze worden mitswot – geboden - genoemd. De Tien Geboden zijn daarvan de bekendste. Maar het leven verandert voortdurend, en is nu heel anders dan het leven in het oude Israël, een gebied dat nu bestaat uit Libanon, Israël, een deel van Syrië, en Jordanië. Daarom hebben we hulp nodig bij het interpreteren van deze geboden, om ze in ons leven te kunnen toepassen. Rabbijnen, onze religieuze leiders, bespreken en onderwijzen deze regels in de vorm van halacha, de joodse wet. Halacha betekent in het Hebreeuws 'gaan' of 'lopen', dus Halacha verwijst naar de joodse levenswandel!

Veel halachische regels zijn opgeschreven in belangrijke teksten die de Talmoeed worden genoemd. Het leren van onze tradities is erg belangrijk voor ons. Het is een deel van onze opvoeding. Maar elke regel is gebaseerd op de Thora, als de uitdrukking van Gods liefde voor ons, en elke regel moet door een meerderheid van de gemeenschap worden aanvaard. En omdat ons leven en onze ervaringen blijven veranderen, houden we nooit op over deze wetten te discussiëren. Onze traditie is niet alleen herhalen wat onze voorouders deden, maar leren wat zij dachten, om zo dingen te leren voor ons eigen leven! Op die manier wordt onze traditie nooit gesloten, maar blijft ze open.

Een groot deel van ons leven speelt zich af in de synagoge. 'Synagoge' is Grieks en betekent 'huis van samenkomst'. Het is de plaats waar we leren, bidden en feesten vieren! Vroeger bestond er een tempel in Jeruzalem. Deze tempel was het centrum van ons religieuze, culturele en economische leven. Helaas werd de tempel in de oudheid verwoest. De Klaagmuur is het enige dat van deze verwoeste tempel is overgebleven. Ik en mijn familie bezoeken Jeruzalem één keer per jaar. Deze plek geeft me het gevoel dat ik verbonden ben met mijn Joodse geschiedenis, die erg belangrijk is voor mij en mijn familie. Sommige momenten in onze geschiedenis zijn triest om aan te denken. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was er de Shoah, waarbij de nazi's veel Joden vermoordden. Voor mij en mijn familie is deze gebeurtenis een herinnering om altijd door te blijven gaan!

Rituelen en feesten zijn erg belangrijk in het leven van Joden. Ze vieren ons verbond met God. Ik wil je over mijn twee favoriete feesten vertellen. Ten eerste is er Sabbat. Sabbat is een dag van rust. Hij duurt van vrijdagavond tot zaterdagavond, want de joodse dagen beginnen bij zonsondergang. De Thora leert ons dat God de wereld in zes dagen schiep en op de zevende dag rustte. In navolging van God rusten ook wij op de zevende dag! Deze Sabbat is een speciale gelegenheid: Ik ben deze week dertien geworden, dus we vieren mijn bar mitzwa! Dat betekent dat ik nu een 'zoon van het gebod' ben. De ceremonie zal plaatsvinden in de synagoge. Ik ben een beetje angstig, want ik moet de parasha lezen, de wekelijkse Thora portie. Wat het nog erger maakt, is dat deze teksten in oud Hebreeuws geschreven zijn. Alsof hardop lezen voor een volle synagoge al niet stressvol genoeg is! Gelukkig is er daarna een feest, en krijg ik veel cadeaus! Mijn jongere zusje zal er ook zijn. Volgens onze traditie worden meisjes volwassen als ze twaalf jaar zijn. Dan worden ze bat mitzwa, 'dochter van het gebod'.

Naast Sabbat is mijn favoriete feest Pesach. Pesach staat bekend als het feest van de viering, wanneer we onze uittocht uit de slavernij in Egypte gedenken. God bevrijdde ons en bracht ons onder leiding van Mozes naar het beloofde land.

Deze gebeurtenis is de oorsprong van onze identiteit, tijdens welke God ons de Thora gaf! Pesach is altijd in de lente, en het duurt acht dagen. De avond ervoor houden we de seider, een rituele maaltijd waarbij we het verhaal van Exodus hervertellen. Tijdens de seider eten we alleen voedsel dat ons herinnert aan het oude Israël. Dat betekent dat we niets mogen eten met chametz, of zuurdesem, omdat de oude Joden snel moesten vertrekken en geen tijd hadden om hun brood te laten rijzen. Mijn favoriete onderdeel is het zoeken naar chametz de dag voor Pesach. Dit rituele zoeken is altijd erg leuk! Het symboliseert het wegdoen van arrogantie of trots in ons huis.

Kortom, Jodendom gaat over de liefde van God, het leren van de Thora, goed doen voor anderen, en rechtvaardigheid!

1.2 OEFENINGEN

1.2.1 OEFENING 1: QUIZ

Wat herinner je van Moshes brief? Omcirkel het juiste antwoord.

1. Halacha
 - a. Zijn de joodse wetten voor een joodse levenswandel!
 - b. Zijn de geboden van de Thora
 - c. Worden gekozen door rabbijnen
 - d. Alle bovenstaande

2. De synagoge staat ook bekend als het
 - a. Huis van samenkomst
 - b. Huis van studie
 - c. Huis van gebed
 - d. Alle bovenstaande

3. Op Sabbat
 - a. Zijn joden verbonden met God en met hun familie
 - b. Leven joden een afgezonderd leven
 - c. Krijgen joden hun laatste werk gedaan
 - d. Eten joden voedsel dat hen herinnert aan het oude Israël

4. Het woord "monotheïsme" betekent
 - a. Geloven in meerdere goden
 - b. Geloven in slechts één God
 - c. Hetzelfde als polytheïsme
 - d. De joodse levenswandel

5. De Thora
 - a. Is het centrale heilige boek voor joden
 - b. Bevat de vijf boeken van Mozes
 - c. Bevat de geschreven woorden aan Mozes gegeven door God op de berg Sinai
 - d. Alle van bovenstaande

6. Een bar mitzvah viert
 - a. De twaalfde verjaardag van een joodse jongen
 - b. De twaalfde verjaardag van een joods meisje
 - c. De dertiende verjaardag van een joodse jongen
 - d. De dertiende verjaardag van een joods meisje

7. Pesach is
 - a. Een feest van verdriet
 - b. Een feest waarbij we het verhaal van Exodus herdenken
 - c. Een ander woord voor Seider
 - d. De wekelijkse rustdag of Sabbat

1.2.2 OEFENING 2: DE TRADITIE VOLGEN

Moshe geeft een belangrijk inzicht in hoe Joden traditie begrijpen: "Onze traditie is niet alleen herhalen wat onze voorouders deden, maar leren wat zij dachten, om zo dingen te leren voor ons eigen leven! Op die manier wordt onze traditie nooit gesloten, maar blijft ze open."

Traditie speelt een grote rol in het Jodendom, als gedeelde ervaring en kennis, maar ook als de gebruiken, gewoonten en geboden. Natuurlijk houdt niet iedere Jood zich even strikt aan de traditie. Binnen het Jodendom zijn er veel vragen over het volgen van de traditie. Maak, na Moshes presentatie bekeken te hebben, in groepjes van twee of vier de volgende oefening:

- a. Joden hebben hun eigen kijk op traditie, zoals Moshe heeft uitgelegd. Wat is jouw mening over hun opvatting en uitvoering van traditie?
- b. Heeft jouw familie of samenleving soortgelijke praktijken die als traditioneel worden beschouwd? Bespreek ze onder elkaar.
- c. Traditie kan gezaghebbend zijn in de manier waarop zij het dagelijkse leven van een religieuze groep bepaalt. Bespreek met elkaar zowel positieve als negatieve aspecten van het deel uitmaken van een traditie.

Figuur 1.2
Torarol met Kippah
Bron: © ollega /
Adobe Stock

1.2.3 OEFENING 3: JOODSE ETHIEK

Het Jodendom legt een grote nadruk op rechtvaardigheid en goed doen tegenover anderen. Belangrijke feesten dienen vaak ter herinnering aan deze, en ook andere, verplichtingen. Pesach, bijvoorbeeld, is een feest dat de uittocht, het vertrek, uit de slavernij in Egypte herdenkt. Het verhaal van deze uittocht wordt verteld in het Boek Exodus, een van de vijf boeken van de Thora.

Kijk eens naar de volgende passage uit het Boek Exodus en beantwoord de volgende vragen.

[9] Vreemdelingen mag je niet uitbuiten [onderdrukken]. Je weet immers hoe het voelt een vreemdeling te zijn, omdat jullie zelf vreemdelingen zijn geweest in Egypte.

1. Wie is de 'jullie' in dit verhaal? Waarom was deze 'jullie' een vreemdeling in Egypte?
2. Welke mogelijke associaties zou iemand die deze passage leest kunnen maken, gezien huidige situaties en uitdagingen?

Figuur 1.3
Hand met een
Davidsster, een joods
religieus symbool tegen
de westelijke muur van
de joodse tempel in de
Oude Stad van Jeruzalem
Bron: © Roman
Yanushevsky / Adobe
Stock

1.2.4 OEFENING 4: SABBAT BELEVEN

Je hebt Moshes beschrijving van sabbat gelezen of bekeken. Vul de ontbrekende woorden in:

Tien Geboden - kiddush - verbond - challah - handen wassen - Thora - verbond - parasha – kiddush bekens

Vandaag is een blijde dag. We vieren sabbat: onze wekelijkse rustdag. Op deze dag vieren we ons met God. We doen dit door ons werk voor één dag neer te leggen, en ons opnieuw te verbinden met onszelf en onze gemeenschap. Zo eren we God die de wereld in zes dagen schiep en op de zevende dag rustte. Het is ook een van de.....Een Joodse dag is van 's avonds tot 's avonds, niet van middernacht tot middernacht. Sabbat begint op vrijdagavond en duurt tot zaterdagavond. Sabbat is officieel voorbij op het moment dat we drie sterren aan de hemel kunnen tellen. Omdat we niet kunnen werken, moeten we alles op voorhand klaarmaken. Dat betekent dat vrijdag meestal een extra drukke dag is! Zodra de zon ondergaat, steekt mijn moeder twee kaarsen aan voor elk familielid dat aanwezig is.

Mijn vader spreek dan een gebed uit, waarop iedereen antwoordt met 'amen'. Deze zegening wordt genoemd. Iedereen krijgt een klein beetje wijn, die we drinken uit Op deze dag draagt iedereen mooie, chique kleren. We eten altijd vis, en soms kippensoep. Het is meestal een groot diner met salade, aardappelen, vlees, en dessert! Mijn favoriete onderdeel is echter het eten van een speciaal gevlochten brood,genaamd. Het is wit en ei-achtig, en heel zacht van binnen! Mijn moeder maakt het voor sabbat. We moeten eerst..... Het is verboden brood te eten met vuile handen. We eten de aan het begin van het diner, door de stukken met onze handen af te scheuren. Het is erg leuk om op die manier brood te eten!

Elke zaterdagmorgen is er een synagogedienst, waarin we een gedeelte van de Thora lezen, de We lezen deze passages drie dagen per week, op zaterdag, maandag en donderdag, maar op Sabbat lezen we de langste porties. Aan het eind van het jaar hebben we de Thora in zijn geheel gelezen.

1.3 WOORDENLIJST

Aramees

Aramees is een taal die haar oorsprong heeft in het oude Nabije Oosten. Aramees werd bijvoorbeeld gesproken in gebieden die tegenwoordig bekend staan als Irak, Syrië, Israël, Palestina en Oost-Arabië. Aramees en Hebreeuws behoren tot dezelfde taalfamilie.

Besnijdenis

Een besnijdenis is de medische praktijk waarbij een stukje van de voorhuid van de penis wordt verwijderd. In het Jodendom wordt dit opgevat als een lichamelijk teken van hun verbond met God. In Genesis 17:10-13 beveelt God Abraham, de aartsvader van het Joodse volk, en al zijn nakomelingen zich te laten besnijden. De besnijdenis is een zeer gebruikelijke praktijk, zelfs onder areligieuze Joden. Tegenwoordig wordt deze praktijk uitgevoerd door iemand uit de medische wereld, en de eventuele pijn van de operatie wordt ernstig geminimaliseerd.

Verbond

Het verbond is een ander woord voor “band”: de relatie tussen God en zijn Volk, de joden. Dit verbond houdt regels in voor hoe Joden moeten handelen, en heeft daarom consequenties voor hoe Joden zich in het leven oriënteren.

Diaspora

Diaspora is het geheel van het Joodse volk dat buiten Israël leeft. Na de verwoesting van de Tempel van Jeruzalem, samen met verschillende periodes van slavernij, verspreidde het Joodse volk zich over de hele wereld.

Exodus

De term “Exodus” heeft twee betekenissen. Ten eerste verwijst het naar het Boek Exodus, het tweede boek van de Thora. Ten tweede verwijst het naar het eerste deel van dit boek: de uittocht van het Joodse volk uit Egypte. De naam Exodus komt uit het Oudgrieks en betekent “uittocht”. De Hebreeuwse naam is Shemot (Namen), wat verwijst naar de aanhef van de tekst.

Mitswa

Een mitswa is een synoniem voor een religieus gebod of religieuze verplichting. Het meervoud van “mitswa” is “mitzvot”.

De berg Sinai

De berg Sinai is de plaats waar de profeet Mozes de Thora van God heeft ontvangen. Het is ook de plaats waar het Joodse volk zijn verbond met God sloot. Het staat bekend als een heilige plaats.

Volgens de Joodse verhalen leefden de antieke joden als slaven in Egypte, totdat God hen bevrijdde. Daarna zwierven zij 40 jaar door de woestijn, waarbij ze langs de berg Sinai liepen, en Mozes erop klom.

Thora en Talmoed

De joodse teksten worden verdeeld in de mondelinge Thora en de geschreven Thora. Mozes heeft, volgens het jodendom, beiden ontvangen op de berg Sinai. Samen vormen ze de Thora. Thora is Hebreeuws voor 'Wet' of 'Onderricht'.

De geschreven Thora bestaat uit vijf boeken, ook wel de Vijf Boeken van Mozes genoemd. Dit zijn de boeken Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium. De mondelinge

Thora is het geheel van uitleg die Mozes daarbij ontving. Mozes gaf ze mondeling door aan Joshua, die het op zijn beurt doorgaf aan de oudsten, tot het uiteindelijk aan de rabbijnen werd overgedragen. Die uitleg is erg belangrijk. De geschreven Thora is niet altijd even duidelijk op elk punt. Zo mag er op sabbat niet gewerkt worden, maar is het niet duidelijk wat onder 'werken' verstaan wordt. Dit wordt opgelost door een beroep te doen op rabbijnse uitleg en commentaar.

Op de Thora vormden zich twee commentaren: een commentaar op de schriftelijke Thora, en een commentaar op de mondelinge Thora. De commentaren op de schriftelijke Thora zijn de Midrasj-commentaren. Dit zijn directe tekstcommentaren. De commentaren op de mondelinge Thora staan bekend als de Talmoed. De Talmoed bestaat zelf ook uit twee onderdelen: de Misjna en de Gemara. Volgens orthodoxe joden heeft de mondelinge Thora evenveel Goddelijk gezag als de schriftelijke Thora.

De Tien Geboden

De Tien Geboden is een lijst van tien principes die volgens de Geschreven Thora moeten worden opgevolgd. De Thora bevat nog veel meer geboden, maar de Tien Geboden worden vaak opgevat als de basis van alle andere geboden. De Tien Geboden bestaan ook in de islam en het christendom!

Shoah

De Shoah, ook bekend als de Holocaust, was een afschuwelijke gebeurtenis van 1941-1945 waarbij veel Europese Joden werden vermoord door Nazi-Duitsland. Er wordt geschat dat ongeveer 6 miljoen Joden het leven lieten in deze genocide. Dat was in die tijd bijna twee derde van de Joodse bevolking in Europa.

Klaagmuur

De Klaagmuur is een andere benaming voor de Westelijke Muur, het laatste overgebleven stuk van de oude Tempel van Jeruzalem. Deze Tempel was het centrum van het religieuze, culturele en economische leven van de antieke Joden. De Tempel werd tweemaal verwoest. De eerste keer door de Babyloniërs, waarna de Joden in Babylonië tot slaven werden gemaakt. Na een tijd ontsnapten ze, keerden ze terug, en herbouwden ze de Tempel. Helaas werd de Tempel een tweede keer verwoest, door de Romeinen.

1.4 BIBLIOGRAFIE

De Nieuwe Bijbelvertaling. Haarlem: Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap, 2019.

KU LEUVEN

Prof. Dr. Luc Anckaert (1962) behaalde een diploma in filosofie en theologie aan de KU Leuven. Hij publiceerde boeken en artikelen over Rosenzweig, Levinas, Kafka, V. Grossman en Bijbelse verhalen, maar ook over biomedische onderwerpen. Zijn boek *Een kritiek van het oneindige. Rosenzweig en Levinas* ontving een gouden medaille van de Teylers Stichting. Hij doceert Joodse filosofie aan de KU Leuven.

Pierre Costalunga (Luik, 1997) is wetenschappelijk onderzoeker aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte, KU Leuven, België. Costalunga studeerde af aan de KU Leuven (België) met een bachelor- en masterdiploma in filosofie, en volgt een master in westerse literatuur (klas van 2021). Hij maakt deel uit van het centrum voor onderzoek in politieke filosofie en ethiek (RIPPLE).

DUC8 Consortium

Dit boek werd gefinancierd door het Fonds voor interne veiligheid- Politie van de Europese Unie.

De inhoud van dit boek geeft uitsluitend de mening van de auteurs weer en valt uitsluitend onder hun verantwoordelijkheid. De Europese Commissie aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het gebruik dat eventueel wordt gemaakt van de informatie die erin is vervaardigd.